

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.22>**Владислава Бобріченко,***студентка III курсу юридичного факультету**Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара***Євгенія Кобрусєва,***канд. юрид. наук, доцент,**доцент кафедри адміністративного і кримінального права,**заступник декана з наукової роботи і міжнародних зв'язків**Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ, ХОЛОДНОЮ ЧИ ПНЕВМАТИЧНОЮ ЗБРОЄЮ

У статті проаналізовано відповідальність неповнолітніх за вчинення адміністративних проступків, пов'язаних зі зброєю, які, відповідно, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення. Розглянуто питання зброї взагалі і окремих її видів, а саме: вогнепальної, холодної та пневматичної. Досліджено наявні тлумачення поняття «зброя» в українському законодавстві і наукові доробки провідних вчених та у зв'язку з відсутністю як спеціального, так і загального визначення поняття надано авторське розуміння цього терміна. На основі аналізу національної правової бази та практики судів України досліджено співвідношення розуміння цієї сфери законодавцем та судовими представниками влади, на основі чого зроблений висновок, що, як і вимагає правова держава, воно абсолютно однакове. На підставі інформації, яку містить Єдиний реєстр судових рішень, наведені приклади із судової практики і (додатково) норми закону, на яких вони базуються. Судові рішення, наведені після правових норм КУпАП, допомогли більш конкретно і детально проаналізувати положення законодавства (з практичним аспектом їх застосування). Також проаналізовано, які стягнення накладаються на неповнолітніх і у яких випадках відповідальність за вчинені адміністративні правопорушення настає на загальних підставах. Встановлено, в якому випадку за неповнолітнього відповідають його батьки, та висловлено думку, що відповідальність батьків за свою дитину є цілком логічною і очевидною, і з метою кращого виконання батьківських обов'язків їх також доцільно «виховувати». Підсумовано, що хоча законодавець і визнає певну самостійність неповнолітньої особи, але все одно за нього несуть відповідальність його батьки. Зроблено висновок, що законодавець основою встановлення відповідальності неповнолітніх за адміністративні проступки, пов'язані з вогнепальною, холодною чи пневматичною зброєю, робить те, що вони все ще діти і у разі незначного покарання даний факт може бути пом'якшуючою обставиною. З'ясовано, що за найбільш суттєві адміністративні правопорушення відповідальність настає на загальних підставах, що є доцільним з метою виконання принципу невідворотності і сумірності покарань.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, неповнолітній, судова практика, правопорушення.

Постановка проблеми. Нині проблеми, пов'язані зі зброєю, є одними з наймасовіших, адже останнім часом обставини, які складаються у світі, спонукають людей купляти зброю як законно, так і не дуже. Ніхто, звичайно, не передбачає, що вона може потрапити до рук неповнолітніх, але через недбалість батьків або пошук пригод неповнолітніми такі ситуації трапляються. І хоча в судовій практиці адміністративних правопорушень, пов'язаних з вогнепальною, холодною чи пневматичною зброєю, знахо-

диться невелика кількість справ порівняно з іншими галузями, але вони також потребують уваги, у зв'язку з чим і виникла ідея цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Тему відповідальності неповнолітніх за адміністративні правопорушення досліджують дуже багато виданих українських і зарубіжних вчених, адже порушення закону неповнолітніми є найбільш важким питанням як у моральному плані, так і в сенсі «що ж з цим робити». Цьому питанню свої роботи присвятили

такі вчені, як О.М. Резнік, О.Л. Чернецький, Р.В. Кімлик, а над поняттям зброї, яке також досліджується у статті, працювали А.В. Корнієць, О.С. Фролов, В.П. Петков та інші. Наукові праці згаданих науковців здебільшого торкаються відповідальності неповнолітніх у загальних сферах, тому ми вирішили зробити аналіз саме стосовно правопорушень, пов'язаних з вогнепальною, холодною чи пневматичною зброєю.

Мета статті – дослідити відповідальність неповнолітніх за адміністративні правопорушення, пов'язані зі зброєю, дослідити як нормативне регулювання даного питання, так і судову практику і на підставі цього зробити висновок про відповідність їх одна одній.

Виклад основного матеріалу. Аналіз запропонованої теми ми пропонуємо почати з визначення термінів. Так, *адміністративним правопорушенням*, згідно з абз. 1 ст. 9 КУпАП, є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Згідно із загальним правилом, відповідальність за адміністративні правопорушення несуть особи, які на момент його вчинення досягли 16-річного віку (ст. 12 КУпАП) [1]. А отже, виникає необхідність передбачити особливості відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративного проступку. Неповнолітньою визнається особа віком від 16 до 18 років. Якщо ж особа на момент вчинення правопорушення не досягла 16 років, то згідно з п. 2 ч. 1 ст. 247 КУпАП провадження в такій справі не може бути розпочато, а розпочате закривається, окрім випадків, як свідчить аналіз КУпАП, коли вік винного не передбачений в самій статті, наприклад ст. 173-4 «Булінг» (малолітній) [1].

У КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за : 1) стрільбу з вогнепальної, холодної металеві чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку (ст. 174), 2) Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (ст. 190), 3) Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної,

холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 191), 4) Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік (ст. 192), 5) Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 193), 6) Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів(ст. 194), 7) Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195) та ін.

Натепер в українському законодавстві немає чіткого визначення поняття зброї, що робить складнішим віднесення певного предмета до зброї.

Як зазначають А.В. Корнієць та О.С. Фролов, для адміністративного права важливість чіткого розуміння поняття «зброя» полягає у тому, що органи виконавчої влади, і насамперед органи внутрішніх справ, наділяються виключними повноваженнями щодо здійснення регулювання обігу зброї, і неоднозначне, занадто широке (загальне) або, навпаки, вузьке (спеціальне), тлумачення даного поняття може призвести до порушення прав та свобод громадян і юридичних осіб – учасників управлінських відносин [3, с. 8]. У нашому законодавстві є чотири визначення поняття «зброя», але всі вони мають або спеціальне тлумачення (згідно з абз. 2 п. 1.3 «Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України» *зброя* – це предмети та пристрої, що призначені для ураження живих цілей, кораблів, літаків (вертольотів) та інших об'єктів і не мають іншого призначення[4]), або загальне (наприклад, відповідно до абз. 1 п. 1 ст. 1 «Модельного закону про зброю», *зброя* – це пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої або іншої цілі та подачі сигналів [5]).

На основі минулих напрацювань правознавців ми вважаємо за доцільне запропонувати таке визначення зброї: *це предмет матеріального світу, який умисно сконструйований для ураження живих або інших цілей, подачі сигналів і власник якого потребує спеціального дозволу, виданого уповноваженим органом державної влади, (надання права) на користування ним, його носіння та зберігання.*

Зброя поділяється на види: вогнепальна, холодна, пневматична. Зрозуміло, що зброя має набагато більше видів, але в цій статті будуть розглянуті правопорушення саме з цими видами зброї. Отже, вогнепальна зброя – зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння метального заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані (п. 8.2 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної та холодної і охолощеної зброї... [6]). Холодна зброя – це предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини (п. 8.1. тієї ж Інструкції [6]). Визначення поняття «пневматична зброя» у сучасному українському законодавстві відсутнє, тому вважаємо за доцільне навести визначення А.В. Корнієць та О.С. Фролова: «пневматична зброя – це пристрої та прилади, конструктивно призначені та технічно придатні для прицільного механічного ураження цілі металним снарядом, який отримує певну кінетичну енергію від енергії стиснутих газів або повітря» [3].

Стосовно відповідальності саме неповнолітніх дітей у ст. 24¹ КУпАП передбачено: *«За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або суворя догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремих громадянам на їх прохання»* [1].

Відповідно до ст. 13 КУпАП неповнолітній може притягуватися до адміністративної відповідальності на загальних підставах за вчинення правопорушення (пов'язаного зі зброєю), передбаченого статтями 174, 190-195 КУпАП. Але з урахуванням особи порушника до нього можуть бути також застосовані заходи впливу, передбачені у ст. 24¹ КУпАП.

Порядок застосування цих заходів впливу в українському законодавстві чітко не врегульований. Призначення того чи іншого покарання відбувається виключно

за рішенням суду, з урахуванням особи порушника та конкретних обставин справи. На думку деяких науковців, заходи, передбачені в ст. 24¹ КУпАП, не виступають адміністративними стягненнями в розумінні ст. 23 КУпАП. Вони є альтернативними видами покарання, тобто позитивно вплинути на поведінку порушника з метою запобігання подальшим порушенням закону можливо і без накладення жорстких санкцій.

Так, з метою кращого розуміння судової практики з приводу відповідальності неповнолітніх за адміністративні правопорушення, пов'язані зі зброєю, нами було взято справи з Єдиного реєстру судових рішень і з отриманої інформації зроблені відповідні висновки.

Більшість справ, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю неповнолітніми, було закрито на підставі недосягнення віку, з якого настає адміністративна відповідальність, або неналежного предмета злочину. Але якщо у разі недосягнення неповнолітнім 16-річного віку до адміністративної відповідальності притягуються його батьки у зв'язку з невиконанням ними або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП), і відповідно до статті на них накладається штраф у розмірі від 50 до 30 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (залежно від наслідків, які настали, та самої поведінки батьків або осіб, що їх замінюють), то у разі відсутності предмета злочину звільняються від відповідальності не тільки неповнолітній, а і його батьки. Так, Київський районний суд м. Полтави у справі № 552/4803/19 від 23.09.2019 встановив, що неповнолітній вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 174 КУпАП, а саме: стріляв з пневматичної зброї у невідведеному для цього місці, але через те, що він не досяг шістнадцятирічного віку, до адміністративної відповідальності притягується один з його батьків за ч. 3 ст. 184 КУпАП. Проте і в діях неповнолітнього не було складу адміністративного правопорушення, бо відповідно до диспозиції ст. 174 КУпАП відповідальність передбачена за стрільбу з вогнепальної чи холодної метальної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертельної дії або пневматичної зброї калібру **понад** 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів. Пневматична зброя, з якої стріляв неповнолітній, мала калібр 4,5 міліметри, тобто не відповідала вимогам диспозиції статті, у зв'язку з чим від відповідальності був звільнений і один з батьків неповнолітнього, а справу закрито [7].

Цікавим є факт, що в одному й тому самому суді було 2 справи, які розглядалися з різницею у 20 днів, але наведену вище справу було закрито у зв'язку з відсутністю складу злочину. В іншій ж справі дії одного з батьків були перекваліфіковані на ч. 1 ст. 184 КУпАП, тобто «ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей», тоді як ч. 3 ст. 184 передбачає «вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено КУпАП, крім порушень, передбачених 3 або 4 статті 173⁴ Кодексу». І з урахуванням обставин справи у вигляді покарання було застосовано попередження [8]. На нашу думку, у другій наведеній справі було, по-перше, правильно кваліфіковані дії, а по-друге, винесений справедливий вирок, адже, незважаючи на те, що у діях неповнолітнього не було складу злочину, це не означає, що від відповідальності мають звільнятися і батьки. Через недбалість, допущену батьками, могли настати гіркі наслідки, тому з метою виховання батьків доцільно застосувати такі види покарання. І суд, наклавши стягнення, не вийшов за вимоги принципу диспозитивності.

Якщо ж особа вже досягла 16 років і вчинила правопорушення у цій сфері, то до відповідальності притягують саме її. При цьому судом враховується, що вона неповнолітня, і, відповідно, накладається покарання, передбачене у ст. 24¹ КУпАП. Проте за діяння, передбачені ст. 174 та ст. 190-195 КУпАП, відповідальність неповнолітнього настає на загальних підставах, тобто до нього може бути застосовано такий вид покарання, як, наприклад, штраф. У судовій практиці таких справ нами не було знайдено, тому вважаємо за доцільне навести приклад, коли на неповнолітнього за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 174 КУпАП, було накладено стягнення за ст. 24¹ КУпАП.

Так, Бердянський міськрайонний суд Запорізької області у справі № 310/3922/19 від 18 червня 2019 року розглянув такі обставини: неповнолітній, який вже досяг 16 років, стріляв з пневматичної зброї у громадському, не відведеному для цього місці, чим вчинив правопорушення, передбачене у ст. 174 КУпАП. У судовому засіданні неповнолітній визнав вчинення правопорушення та пояснив, що не має постійного заробітку, бо є студентом, провів суворо не карати та обіцяв більше не порушувати закон. Ураховавши всі обставини справи, зокрема і те, що винна особа є неповнолітньою, від-

повідно до ч. 2 ст. 13 КУпАП суд признав йому покарання, виходячи зі ст. 24¹, у вигляді попередження [9]. Тобто якщо правопорушення передбачене в ч. 2 ст. 13 (крім ст. 185 КУпАП), але за обставинами справи не завдало великої шкоди, ніхто не постраждав, винний є неповнолітнім та саме правопорушення мало незначний характер, то виключно з метою виховання особи до нього можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені в ст. 24¹ КУпАП. Якби судом на нього був накладений штраф і він не міг його оплатити, то згідно з ч. 2 ст. 307, «у разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють» [2]. Таким чином, на нашу думку, незважаючи на те, що законодавець визнає певну самостійність неповнолітньої особи, в будь-якому разі за нього і деякою мірою за його дії відповідають батьки.

Висновки

Незважаючи на те, що адміністративні правопорушення, пов'язані з вогнепальною, холодною чи пневматичною зброєю, є, на нашу думку, одними з найсерйозніших правопорушень, неповнолітні за вчиненні діяння несуть таку саму відповідальність, як і за будь-яке інше. Проаналізувавши судову практику та законодавство, можна підсумувати: хоча зброя є однією з найтяжчих проблем сучасного суспільства, і суди, і законодавець, ухвалюючи рішення, враховують ту пом'якшуючу обставину, що винний є неповнолітнім і на нього можна вплинути, не застосовуючи покарання у вигляді позбавлення волі абощо. Звичайно, українським законодавством передбачена можливість суворого покарання навіть неповнолітньої особи за злочин, який завдав тяжких наслідків, зокрема, згідно з ч. 2 ст. 13 КУпАП, за вчиненні правопорушення, диспозиція яких підпадає під ст. 174 КУпАП. Водночас, якщо правопорушення було вчинено особою, яка не досягла 16 років, тобто дитина є неповнолітньою у віці від 14 до 16 років, то вона не несе відповідальність у зв'язку з недосягненням віку адміністративної відповідальності. Передбачається, що неповнолітні вчиняють адміністративні правопорушення, пов'язані зі зброєю, через невиконання їхніми батьками або особами, що їх заміняють, батьківських обов'язків, тому якщо особа не досягла 16-річного віку, то до адміністративної відповідальності притягуються саме вони і зазвичай несуть покарання у вигляді накладення штрафу. На підставі проведеного дослідження можна сказати, що суди

чітко дотримуються українського законодавства і тим самим роблять внесок у правильне розуміння і застосування закону. Питання виховання дітей і їх можливого застереження від вчинення страшних вчинків буде завжди актуальним. Тому про потребу в розробці даної теми можна говорити ще довго. Адже, на нашу думку, адміністративна відповідальність передувє кримінальній, і за допомогою таких покарань, які передбачені КУпАП, або навіть трошки жорсткіших, можливо уникнути катастроф у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 1-212²⁴). Остання редакція від 13.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 02.11.2020)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 213-330). Остання редакція 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 02.11.2020).
3. Організація соціальних систем обігу зброї: монографія. А.В. Корнієць, О.С. Фролов / за заг. ред. В.П. Петкова. Київ: КНТ, 2008. 182 с.
4. Інструкція про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони Укра-

їни: затверджена наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 21 жовтня 2003 року № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-03#Text> (дата звернення: 02.11.2020),

5. Модельний закон про зброю: прийнятий 06.12.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a16#Text (дата звернення: 02.11.2020),

6. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затверджена наказом МВС України від 21.08.1998 № 622. Остання редакція від 04.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (дата звернення: 02.11.2020).

7. Постанова Київського районного суду м. Полтави у справі № 552/4803/19 від 23.09.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84464600> (дата звернення: 02.11.2020).

8. Постанова Київського районного суду м. Полтави у справі № 552/4802/19 від 03.09.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83991551> (дата звернення: 02.11.2020).

9. Постанова Бердянського міськрайонного суду Запорізької області у справі № 310/3922/19 від 18.06.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82516651> (дата звернення: 02.11.2020).

Vladyslava Bobrichenko, Yevheniia Kobrusieva. Juvenile responsibility for committing administrative offences related to firearms, cold steel and pneumatic weapons

This article dedicated to juveniles responsibility for committing administrative offenses related to weapons, which are provided by The Code of the Ukraine about Administrative offenses. The general issue of "gun" and some kind of it, such as firearms, cold steel and pneumatic were researched. The existing concepts of "weapons" in the Ukrainian legislation and scientific developments of leading scientists have been studied. The author's vision of term "gun" was provided, because of lack of non-specific and non-general definition of the concept. In study was researched the understanding of this sphere by legislative and court branches, which is based on the national legal framework and judicial practice, and came to the conclusion that as it is required by law-based country it is the same. Based on the information, which is found in the Unified register of court decisions, this article provides examples of judicial practice and, in addition, rules of law, which are used in it. Court decisions which were provided after legal norms of The Code of the Ukraine about Administrative offenses, help us to more specifically and in detail understand the meaning of the rules. It is also analyzed what kind of punishment is imposed on juvenile and when responsibility arises on a general basis. It is established in which case parents are responsible for their children, and it is supposed to be quite logical and obvious, so it is advisable to "educate" to make them fulfill the responsibility more properly. Although the legislator recognizes a certain independence of juveniles, their parents make the commitment to their children. It is concluded that Ukrainian legislator defined the rate of the juvenile responsibility for administrative offenses related to firearms, cold steel or air guns is taking into account the fact that they are still children, which can be consider as mitigating circumstance. It was found that responsibility for the most significant administrative offenses are liable on general basis, which is appropriate in order to comply with the principle of inevitability and proportionality of penalties.

Key words: administrative responsibility, minor, judicial practice, offence.